

sekretariátů a jiných propagačních zdrojů, které náležely do politické sféry stran, v dnešní vládě nezastoupených.

5. Směrnice o spolupráci a rovnosti tří socialistických stran a strany lidové projeví se také v praxi ministerstva informací, pokud jde o užití rozhlasu a jiných prostředků pro politickou agitaci.

II.

Abyste bylo možno co nejrychleji rozvinouti shora uvedenou akci v osvobozených oblastech českých zemí, je dále třeba:

1. Požádati sovětské vojenské úřady o povolení k vstupu politických důvěrníků do jednotlivých osvobozených míst a o povolení k rozvinutí politické aktivity, vydávání tiskopisů, pořádání schůzí atd.

K dosažení tohoto účelu lze voliti dvě cesty:

a) Požádati, aby se do osvobozených oblastí mohl odebrat vládní delegát nebo delegace se štábem spolehlivých administrativních orgánů a politických důvěrníků čtyř vládních stran.

b) Kdyby to nebylo možné, žádati, aby byl alespoň povolen vstup určitému počtu důvěrníků a aby těm důvěrníkům, které jednotlivé politické strany naleznou už v osvobozených oblastech, byla umožněna politická práce.

Při tom je samozřejmé, že do osvobozených oblastí, pokud se nalézají v bezprostřední blízkosti fronty, lze vyslati lidi jen zcela spolehlivé, za něž se může vláda sovětským úřadům zaručit.

2. Vytvořiti už zde koordináční výbor pro přípravu politické akce v českých zemích, resp. v jejích osvobozených oblastech. Tento výbor bude složen ze zástupců tří socialistických stran a strany lidové a jeho úkolem bude:

a) Provésti soupis a přípravu důvěrníků, pro něž bude třeba vyžádati povolení ke vstupu do operačního pásma, cestovního povolení atd.

b) Postarati se o potřebný počet vozů, řidičů, zásobu benzínu atd.

c) Vykonati s pomocí vlády, případně našich či sovětských vojenských úřadů všechny technické přípravy k zahájení akce.

Skupina československých národních socialistů

AÚD KSČ Praha, Fond 38, inv. j. 13. Strojopis.

[210]

1945, 8. duben. Košice. — Projev Kl. Gottwalda o poměru sil mezi dělnickou třídou a buržoazií v osvobozené vlasti a o strategických a taktických otázkách politiky KSČ v období národní a demokratické revoluce, přednesený na konferenci funkcionářů Komunistické strany Slovenska.¹

Úvodem soudruh Gottwald vzpomněl poslední slovenské konference z roku 1938, a to proto, aby zdůraznil změnu, která se od té doby stala. Některé základní otázky se týkají toho, v čem tato změna spočívá. Soudruh Gottwald řekl, že bude mluvit o hlavních taktických a strategických směrnících a o našich nejbližších perspektivách.

¹ Konference KSS, která se konala v neděli 8. dubna 1945, byla svolána z podnětu Kl. Gottwalda. Zúčastnili se jí funkcionáři KSS z osvobozeného území Slovenska a čeští komunisté, přítomní v Košicích, aby projednali otázky mobilizace všech lidských a materiálních sil v zájmu urychleného osvobození zbývajících částí čs. území. V soudobém stranickém tisku není o konferenci jediné zmínky. Až teprve práce B. Laštovičky „V Londýně za války“ (str. 557—572) poskytuje obraz o průběhu konference, hlavních referátech, diskusních příspěvcích i o celém ovzduší, které na konferenci panovalo. Péčí B. Laštovičky zachoval se i zápis z konference, jím osobně pořízený. Zápis je uložen v archivu ÚD KSČ v Praze (ve fondu čís. 68 a ve sbírce 57 a. j. IV/1 a — 1945/19).

Hlavní změna, která podmiňuje všechny ostatní, spočívá v tom, že v roce 1938 byl německý fašismus na počátku svého vzestupu, kdežto dnes jsou dny hitlerovského Německa sečteny a německý fašismus je před úplným a definitivním rozdrčením. Pádem německého fašismu ztratí nejen evropská, nýbrž i celá světová reakce svou největší oporu. Uvolní se neslýchané revoluční síly. Důsledky brzkého konečného rozdrčení německého fašismu vidíme ve všech zemích. Reakce, fašisté, Hitlerovi spojenci jsou rovněž na ústupu a poráženi. A konečně — jestliže fašismus je jen jedna z forem třídního panství buržoasie — i buržoasie jako vládnoucí třída je diskreditována ve všech zemích a zejména tam, kde spolupracovala s německým fašismem. Změny, způsobené hlavně tím, že Rudá armáda podlomila moc německého fašismu, vidíme i u nás. I zde je reakce, buržoasie, jako vládnoucí třída diskreditována. Porážkou Německa je také její moc, hlavně pokud jde o státní aparát, silně otřesena. Pro pracující lid na Slovensku a v českých zemích je situace mnohem lepší a příznivější než v jiných osvobozených zemích.

Čím je charakterisován poměr třídních sil v naší republice vůbec a na Slovensku zvláště? Česká ani slovenská buržoasie se dnes nemůže opírat o žádnou z těch právních, ústavních i státních institucí, které si vytvořila do Mnichova. A nemůže navazovat ani na předmnichovskou vládu a předmnichovský parlament. Nemá pevné ústavní instituce, kterou by mohla ovládat a s jejíž pomocí by mohla ve jménu práva, ústavnosti a kontinuity vládnout. K porovnání může sloužit příklad Belgie: tam belgická buržoasie zrestaurovala starý předválečný parlament a s pomocí tohoto parlamentu, který měla v rukou, začala vládnout. Podle charakteru tohoto parlamentu vytvořila vládu a vládne, jako by se nic nestalo. U nás takový případ není. To je jedna změna oproti roku 1938 a oproti jiným zemím.

Druhá charakteristická věc pro Československo je tato: na rozdíl od jiných emigrantských vlád si naše československá vláda domů nenese nic takového, oč by se mohla opírat. V Londýně byla Státní rada, vláda a prezident. Státní rada byla zásluhou našich soudruhů rozpuštěna. Vláda, jejíž trosky přijely do Košic, musela už ve vlaku podat demisi, ještě na sovětské půdě, a z těch, kdo udržují kontinuitu, zůstává jediný Beneš. V celé řadě jiných zemí tomu tak nebylo. Na příklad ve Francii přišla buržoasie domů s vládou v čele s de Gaullem, se svou státní radou, a ti dnes vládou v Paříži dál a dovolávají se legality a kontinuity. U nás přišel ze zahraničí jako ústavní činitel jen Beneš. To je druhý znak těžké situace, do které se naše buržoasie dostala.

Třetí a nejdůležitější příznak toho, že naše buržoasie je v takové těžké situaci, je to, že ač by chtěla, nemůže převzít nic z toho, co bylo vybudováno okupanty a zrádci, to jest celý státní aparát, jaký byl za Tisa a pod Frankem a Háchou. Československá buržoasie ten aparát převzít nemůže. Ve Francii převzali aparát vlády Vichy. U nás jsme na tom lépe. Můžeme posoudit, jak velkým úspěchem je tato okolnost pro pracující lid, když to porovnáme s tím, co je v jiných zemích, a s tím, jak si to původně naši páni v emigraci představovali. Představovali si to přirozeně jinak, než jak to dopadlo. Mysleli, že přijdou domů a posadí se do hotového. Že dají do čela jen druhé lidi, které si už v Londýně intenzivně školili. Že se jim toto vše zvertlo, na tom má kromě objektivní situace, vytvořené Sovětským svazem a Rudou armádou, velkou zásluhu strategie a taktika naší strany, kterou naše strana od samého počátku cílevědomě sledovala. Nespadlo s nebe, že máme dnes takový stav, že všichni nekomunističtí členové vlády museli uznat základní principy široké demokracie, spočívající skutečně na lido-
vých orgánech moci a veřejné správy. Je to zásluhou taktiky naší strany, která od začátku

---

Po konferenci funkcionářů KSS konalo se téhož dne v budově ústředního sekretariátu KSS v Košicích první, krátké, ustavující zasedání ústředního výboru KSČ na domácí půdě. Na mimořádné schůzi funkcionářů KSČ z Moskvy a Londýna a ÚV KSS byl zvolen prozatímní ÚV KSČ v tomto složení: Kl. Gottwald, J. Harus, V. Kopecký, J. Krosnář, B. Laštovička, V. Nosek, J. Procházka, R. Slánský a M. Švermová, dále K. Bacílek, J. Ďuriš, E. Friš, G. Husák, L. Novomeský, V. Široký, K. Šmidke a J. Šoltész. Členy předsednictva ÚV KSČ se stali: Kl. Gottwald jako předseda, K. Šmidke jako místopředseda (po dobu nepřítomnosti ho zastupoval G. Husák), R. Slánský jako generální sekretář, V. Kopecký, V. Nosek a V. Široký jako členové. (AÚV KSČ Praha.) Prozatímní ÚV KSČ se však v tomto složení v Košicích nikdy nesešel.

tyto principy v domácím i zahraničním boji prosazovala a dosáhla, že jsou dnes obecně uznávány. A tak se vytvořila situace, kterou můžeme charakterisovat tak, že máme před sebou čistý stůl, uvolněnou cestu dále. Československá buržoasie, která byla ještě v roce 1938 pevně v sedle, která zradila národ, dopustila Mnichov, aby zachránila svoje třídní panství, stojí před rozvalinami toho, oč tolik bojovala a za udržení čeho se dopustila národní zrady, a vzala na sebe risiko úplného politického i morálního diskreditování před nejširšími vrstvami lidu.

K tomu všemu můžeme připočítat, že tu máme Rudou armádu, která také neposiluje pozice buržoasie. Hodnotíme-li takto poměr třídních sil, pak z toho jasně vyplývá, jaká má být naše strategie i taktika a před čím stojíme. To je třeba vědět, abychom se mohli orientovat ve všech ostatních záležitostech veřejného, hospodářského i politického života, abychom v těchto bouřlivě se vyvíjejících událostech měli přehled, neztratili perspektivu a přes zmatek viděli jasnou cestu a cíl.

Máme čistý stůl, pokud se týká státního zřízení a aparátu. Začínáme budovat znovu a zdola. Znamená to, že už dnes je čas, kdy jako nejbližší cíl si stanovíme sovětskou republiku, socialistický stát? Ne! Bylo by naopak velkou strategickou chybou, kdyby strana měla takové bezprostřední perspektivy. Přes příznivou situaci nejsou nejbližším cílem sověty a socialisace, nýbrž skutečně důsledné provedení demokratické, národní revoluce, v jejímž proudu se nalézáme, a to až do konce, tak abychom si v dalším mohli otevřít cestu k novým cílům, pokud možno v široké frontě národní a v čele národa. Politicky je hlavní problém v tom, abychom dovedli vést celý národ jako strana pracujícího lidu a strana dělnická a abychom jako reprezentanti národa byli uznáváni. Síla buržoasie spočívá kromě pendreků také v tom, že se odjakživa vydávala za reprezentantku celého národa, že své třídní zájmy prosazovala jménem celého národa a nás dovedla v mnoha případech postavit mimo národ a líčit nás jako agenty cizí moci.

Dnes je doba úplně jiná. Národ hledá jiného vůdce a tím může být jediné dělnická třída a my, komunistická strana jako strana dělnické třídy. A o to právě jde, abychom se prosadili jako vedoucí síla.

Ty obtíže a boje, které právě máte s těmi tak zvanými demokraty,² jsou příznakem toho, že jste právě v boji o vedení národa. Reakcionáři vidí, že jejich jedinou nadějí a spásou je to, aby si znovu získali důvěru národa. Dnes nemají pendreků, a mimo to je tu Rudá armáda. Ale počítali, že nás porazí politicky a hlavně v soutěži o to, kdo lépe dovede spravovat věci veřejné a věci národa. A tu v této oblasti je buržoasie daleko silnější než my. Je zkušená v tom, jak vládnout, jak vést stát. My tu zkušenost ještě nemáme, my ji teprve musíme získat. A jde o to, abychom buržoasii nejen dohnali, ale abychom se ukázali lepšími správci věcí veřejných a národních než ona.

Svádíme dnes s buržoasií boj o důvěru národa. Soutěžíme o to, kdo lépe dovede národní věci vést a spravovat. Máme všechny vyhlídky, abychom v tomto boji obstáli a zvítězili. Strana má čistý štít, lid ji viděl jako stranu lidovou, stranu obětavých bojovníků. V politice naší strany není místa pro nějaké úzké nebo skupinové, a tím méně osobní kořistnictví, jaké hraje velkou úlohu v Demokratické straně. Naše politika je jasná a čistá a sleduje to, co hlásá. Této přednosti nás nemůže zbavit žádný „demokrat“. To je naše přednost, které musíme plně využít.

Druhá naše přednost nesmírného významu je práce a využití oněch orgánů, které se dnes historicky vytvořily a které mají podle našich plánů hrát rozhodující úlohu — to jest národních výborů. Jestliže si dnes myšlenka národních výborů vydobyla obecného uznání a dokonce zákonného potvrzení, je to velká vymoženost. Naši partneři si nepředstavovali národní výbory jako orgány vlády, které budou mít širokou pravomoc, a nyní vidí, že jsou trnem v jejich těle. Národní výbory jsou hlavní arénou politického boje. Tam právě zápasíme o vedení národa se svými skrytými i otevřenými protivníky. A proto má naše počínání v národních výborech a ve Slovenské národní radě tak ohromný význam. Reakcionáři budou pracovat k tomu, aby myšlenku národních výborů zdiskreditovali, a dokázali, že jsou to orgány neschopné sprá-

² Viz dokument čís. 222 spolu s pozn.

vovat veřejné věci. Budou je podkopávat, aby se mohli vracet ke starému pořádku. A proto každá chyba, každý nedostatek naší politiky v národních výborech je vodou na mlýn našich nepřátel.³

Druhý nástroj, který dnes máme v boji o vůdcovství v národě, je boj proti zrádcům a kolaborantům, to jest proti fyzickým představitelům zkompromitovanější se slovenské a české buržoasie. To je nesmírně ostrá zbraň, kterou můžeme podetnout samé kořeny buržoasie, a to ve jménu národa, v zájmu celého národa, státu a republiky. Proto mne osobně velmi znepokojuje, že na Slovensku v této věci nebylo téměř nic uděláno. Vy nemáte ještě národní soudy. Naše strana nepostavila tuto otázku ostře, a pak se nedivte, že Ursínymu a Stykovi rostou rohy, že poslali do Slovenské národní rady Zibrína a že zvolili za generálního sekretáře Hodžu.⁴ Já zde kritisuji vedení, vy tleskáte, ale u vás to není lepší v okresech a místech. Jsme pro to, aby byly chytány velké ryby. Ten pojem je však relativní. V každé obci máte v tomto místním malém rybníku velké ryby. Začněte tyto velké ryby chytat u vás doma. Všeobecně prosazený zákon o stíhání zrádců a kolaborantů je velmi ostrá zbraň, kterou můžeme buržoasii osekát tolik výhonků, že z ní zůstane pahýl. To je věc třídního boje proti buržoasii, a to boje vedeného pod praporem státním a národním, pod praporem republiky. Nevyužít této zbraně znamená nechat ji rezavět. Touto zbraní můžeme našeho nepřítele postihnout přímo fyzicky.

Jak je buržoasie zastrašená a zahnaná do kouta, to dokazují úspěchy na dvou polích. Za prvé je to konfiskace a rozdělení půdy, které už provádíte. Konfiskace půdy bez náhrady a její rozdělení mezi rolníky je v programu nové vlády potvrzeno. V programu nové vlády je konfiskace a rozdělení půdy závazně slíbeno i pro Čechy a Moravu. To je věc, o kterou by v normální době musel být sveden boj na barikádách. A oni na to byli nuceni přistoupit. Je to ohromný úspěch našeho programu. Bylo to přijato po velkých bojích a tahačkách s „demokraty“ a zde se dnes v diskusi soudruzi přikloňují k tomu, že strana z toho politický úspěch nemá, ale že úspěch má Demokratická strana.⁵ Jak je to možné? Jak je možné, že my takový kapitál

³ Srv. pozn. k dokumentu čís. 207.

⁴ Ing. Jozef Styk byl ve 20. letech funkcionářem Gajdovy Národní obce fašistické, později přestoupil do agrární strany a zastával v ní významné funkce v rámci košického kraje až do listopadu 1938. Patřil mezi výbojné agrárníky. Dr. Fedor Hodža byl synem někdejšího předsedy vlády a předáka slovenských agrárníků Milana Hodži; válku prožil v londýnské emigraci, na Slovensko přišel na počátku r. 1945, stal se generálním tajemníkem Demokratické strany a byl jí delegován do Slovenské národní rady (od 2. 3. 1945). Bývalý agrárník dr. M. Zibrín, příslušník londýnské buržoasní emigrace, člen SNR od 2. 3. 1945 se „proslavil“ v předmnichovské republice jako vydřidušský odvakát na Horekroní, kde přivedl „na buben“ a skoupil za babku desítky, snad i stovky maloroľnických usedlostí. Ne nadarmo sepsalo v květnu 1945 250 občanů v obci Heľpa petici, v níž protestovali proti tomu, aby Zibrín vykonával v breznianském okrese advokátní praxi, a to proto, že „svojich klientov vykorisťoval a a im zapričinil zbytočné výlohy“. (OA B. Bystrica, pob. Brezno n/Hr., f. ONV Brezno, č. 2052/45.)

⁵ Diskuse na konferenci potvrdila, že si Demokratická strana ve své agitaci na vesnicích připisuje před rolníky hlavní zásluhu na pozemkové reformě, třebaže nařízení o konfiskaci a rozdělení půdy rolníkům museli komunisté na zástupcích Demokratické strany tvrdě vybojovat.

Podle úvodního referátu by se zdálo, že vcelku bylo vše v pořádku. K dané otázce prohlásil tehdy ústřední politický tajemník E. Friš toto: „Rolníci si v podstatě uvědomují, že pozemková reforma je naše zásluha. Ale politicky to dosud nebylo náležitě zhodnoceno ani v našem orgánu „Pravda“. Nebyla vedena kampaň, která by ukazovala, že reforma je historickým činem, který plní odvěkou tužbu slovenského lidu a že byla možná, když komunisté jsou v SNR a když RA osvobozuje naše území. Takovou kampaň je třeba spojit s kampaní za svolání celonárodního rolnického sjezdu, kde by rolníci vyjádřili své stanovisko“. (AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 13.)

Avšak delegát ze Sp. Nové Vsi s tímto celkovým hodnocením nesouhlasil: „Friš říkal, že lidé jsou přesvědčeni, že pozemkovou reformu dělá komunistická strana. Naše zkušenost je spíše opačná. Masy rolnictva o tom vůbec nejsou uvědomeny, že to dělá KS. O programu naší strany masy nemají ani ponětí, zatímco programem demokratické strany je oblepena každá zeď. V nich je napsáno, že demokratická strana je pro pozemkovou reformu.“ (Tamtéž.) I Husák potvrdil v závěru diskuse, že komunisté nechávají v důsledku slabosti své agitace zbytečně velké pole působnosti „demokratům“: „Správně se vytýká, že se nikde nemluví o roli komunistické strany při pozemkové reformě. Třeba všude říci, že komunisté ji těžce vybojovali proti demokratům. To veřejnost neví. Je to naše chyba. Naše strana zabezpečila zemědělcům půdu takřka zadarmo a zajistila, že si ji rolníci rozdělili sami.“ (Tamtéž.)

V průběhu konference hovořila řada delegátů i o výsledcích pozemkové reformy v jednotlivých oblastech

promrháváme? Což jsme takoví boháči? Což můžeme vyházovat svůj politický kapitál oknem? Vzpomeňme na rok 1921. Tehdy s tou zprzněnou pozemkovou reformou si založili agrárníci své posice na vesnici. A politický kapitál této agrární revoluce nám berou protivníci. To je věc, nad kterou se musíme zamyslet velmi vážně.

Druhé pole je zajišťování závodů nepřátel, zrádců a kolaborantů. Tady se význam toho ještě necítí, ale pocítí se, až půjdeme dále na západ, do Brna, Bratislavy, Ostravy, Kladna a dále. To bude majetkový přesun dalekosáhlého významu. Zatím ještě ne přesun formální, zatím nemluvíme o žádném zestátnění nebo konfiskaci, kromě o konfiskaci půdy. Ale přece jen jsou tu předpoklady, abychom mohli provést ohromný majetkový přesun a vzít těžkému kapitálu jeho ekonomickou basi pod nohama. To se dnes dělá legálně za nedobrovolného souhlasu, ale přece jen souhlasu našich „přátel“. V tom máme zase ohromný kapitál. Hledme, abychom jej zase nezačali vyházovat oknem, aby tato věc nebyla zneužita našimi nepřáteli. Nepoužívejte také výrazu „nucená správa“.⁶ Je to výraz exekutorský — říkejte raději národní správa. Nedopusťte, aby v tomto stadiu mohli protivníci celou myšlenku národní správy zdiskreditovat, což bude jejich snahou. Budou chtít dokázat, že podnik, obchod, velký nebo malý, nemůže existovat pod národní správou, že musí zbankrotovat. A současně budou chtít zdiskreditovat naše soudruhy osobně a také stranu. Už bylo řečeno, že páni rádi vidí, když naši soudruzi hromadí funkce. Mimo to, když se naši soudruzi posadí do podniku jako vnucení správci, ocítají se v nebezpečí morálního rozkladu a zároveň v nebezpečí, že to nezvládnou. Nedělejte to. Vidíte-li u „demokratů“, že do míst cpou své tetičky a švagry, nenapodobujte je. Opřete se o dělnictvo a úřednictvo, o techniky a celé veřejné mínění a v souhlase s celým veřejným míněním dosazujte ty vaše „vnucené správce“. Dbejte, aby se dostal v čelo závodů jako správcové jednotliví techničtí pracovníci a odborníci ve spolupráci s národními výbory a pod jejich kontrolou. Nehledte na partajní legitimace. Hledte na čestnost a schopnost člověka, o kterého jde. Budeme-li mít vliv v národních výborech, nemusíme se bát, že to zkrachuje. Musíme vidět perspektivu tohoto postupu a vědět, co chce v této věci nepřítel. On dnes chce, aby se nepracovalo, nevyrábělo a aby mnohý náš soudruh politicky přitom zkrachoval. Usilují o to, aby

a okresech. Tyto údaje jsou velmi cenné, protože dosud chybí spolehlivé prameny, které by nám poskytly obraz o faktickém průběhu konfiskace a parcelace a umožnily sestavit statistiku, jakých výsledků bylo vcelku do května 1945 na východním Slovensku dosaženo. Novinové zprávy mohou plnit jako pramen jen funkci pomocnou: přinášejí dílčí, neúplné a často neověřené údaje a fakta, z propagačních důvodů neúměrně zveličují dílčí úspěchy a velmi pozdě, až koncem dubna 1945 (viz dok. čís. 226) přinášejí kritická slova na adresu sabotérů pozemkové reformy.

Z pozdějších hlášení okresních sekretariátů KSS (z léta r. 1945) je možno soudit, že konfiskace a parcelace půdy podle nařízení SNR č. 4/1945 Sb. n. SNR byla provedena na východním Slovensku jen zčásti a mnohde měla opatření dočasný charakter — namísto přidělu půdy se přistoupilo k dočasnému nájmu. Přídělové dekrety nebyly vydány. A předsednictvo SNR začalo projednávat konfiskační návrhy (podle § 1 řečeného nařízení) až v létě 1945. Úplnější materiál o pozemkové reformě na Slovensku budou obsahovat další svazky edice. Zatím je nutno se spokojit s dostupnými údaji dílčími.

A nyní ke zprávám delegátů na konferenci 8. 4. 1945. Prešovský oblastní tajemník KSS referoval o průběhu pozemkové reformy v prešovské oblasti takto: „... hlavní problém je na vesnicích co nejdříve rozdělit půdu ještě před jarními pracemi. Pěkných výsledků je dosud málo. Na prešovském okrese bylo rozděleno 12 velkostatků z 22. V některých místech je zmatek. Tvrdí se, že parcelace je odložena až do podzimu a zatím prý se bude dávat jen do pachtu (Sabinov). Vcelku linie strany na parcelaci není ve většině okresů provedena a když, tak jsou parcelovány 1—2 velkostatky v blízkosti okresního sídla. Příčiny toho zjevu: místní funkcionáři nepochopili, oč jde, ale vinen je také styl práce ústředního vedení. Je nedostatečná kontrola, chybí operativní zasahování, je vina také kádrová politika...“ (AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 13.)

Delegát z Michalovců: „V provádění pozemkové reformy bylo rozděleno 12 majetků, teď byla parcelace zpomalena, protože je odvod.“ (Tamtéž.) Jiný delegát poukázal na to, že Demokratická strana straší rolníky kolchozy a pokračoval: „Demokraté chtějí parcelaci až po vojně. Naše heslo je ne po vojně, ale hned.“ (Tamtéž.) J. Maurer, sekretář košické oblasti: „Rozdělování půdy v košickém okrese se provádí bez dostatečné kontroly našich soudruhů. Provádí se parceláčnickými komisemi. A právě v tomto okrese je náš vliv menší než vliv demokratů. Ve Velké Idě, která byla prohlášena za dědinu maďarskou, ač je tam 30 % Slováků, nebude půda dáována ani slovenským deputátníkům.“ (Tamtéž.) M. Čulen: „Kdo dobude dědiny, bude vládnout ve státě. Naši protivníci dělají zmatek na vesnicích. Rozšiřují, že se nebudou parcelovat, že půdu převezme stát a pod.“ (Tamtéž.)

⁶ Viz dokument čís. 227 spolu s příslušnou poznámkou.

mohli říci: Musí to dostat Bafa, Preiss, banka. Bojujme lepšími zbraněmi než oni. Oni bojují špinavými zbraněmi, my nejčestnějšími úmysly, které jsou totožné se zájmy národa a lidu.

Dnes vyšel v novinách program vlády. Je to program český a současně i slovenský. V některých věcech šlo se zde na Slovensku poněkud dále, než je to v programu vlády, ale jen nepatrně.⁷ V mnohých věcech naproti tomu zde na Slovensku zbývá mnoho a mnoho vykonat. Strana musí teď urychleným tempem provést celou řadu opatření obsažených v tomto vládním programu, která dosud nebyla prováděna anebo jen více méně skreslena. Naše strana na Slovensku vykonala velmi mnoho, ale to neznamená, že už je vykonáno všechno anebo dostatečně. Jedním z nedostatků naší politiky na Slovensku je to, že naše strana nerozřešila některé problémy už dozrálé. Viděli jsme to z debat. Je to problém mezd, kolaborantů, maďarské menšiny, normovaného zásobování atd. Pamatujte na to, že nám nikdo na pomoc nepřijde. A že to nikdo kromě nás nebude řešit tak, jak si to přeje lid a jak to vyžadují jeho zájmy. Vyčkávání a pokulhávání je dnes nesmírně škodlivé a nebezpečné. Naše vedení se nikterak nemusí ostýchat toho, aby se dovolávalo vládního programu. Je to program celého Československa i Slovenska a především českého a slovenského lidu. Byl psán námi a prosazován přes velký odpor našich „přátel“, prošlo v něm vše to, co strana považuje za hlavní a nejdůležitější. Jestliže strana na Slovensku neformulovala dosud svůj program — ač myslím, že jste jej již formulovali na minulé košické konferenci a měli jste to dát plakátovat — pak tedy máte program v programu vlády. Oni jej všichni podepsali. Mysleli si, že se z toho nestřílí. My jim ale dokážeme, že když jsme je donutili, aby program podepsali, že je také donutíme, aby program prováděli. Proto se nestyďte dovolávat se vládního programu, a to tím spíše, že řeší také slovenskou otázku, jak ji dosud žádná vláda nerozřešila. Jsou-li obavy, že program zůstane na papíře, přítomnost komunistů musí být zárukou toho, že bude proveden.

Ale zase, a to si všichni vtlučte do hlavy: zase už spekulují na to, že zkrachujeme v praxi. Museli uznat Slovenskou národní radu, její pravomoc, přiznat řadu ústupků slovenskému národu. Počítají, že to v praxi nepůjde, že Slovenská národní rada selže a že slovenský národ sám raději řekne, ať se vrátí starý režim s Országem. Tak spekulují „Čechoslováci“ na straně české i slovenské. Naše strana musí mít na zřeteli i tuto národní stránku věci.

A nyní k naší taktice a strategii vůči jiným třídám a sociálním vrstvám. Naší taktikou je dnes a na dohlednou dobu zůstane taktika Národní fronty. Jdeme stavět skutečně lidový stát pod heslem Národní fronty, národní jednoty. Národní frontu nestavíme na našem, komunistickém programu, který má za cíl sověty a socialismus, nýbrž na vládním programu. Po stránce sociální znamená Národní fronta blok dělnické třídy, rolnictva, drobné městské buržoasie, inteligence a té části demokratické buržoasie, která chce náš program Národní fronty spolu s námi provádět.⁸ Podle toho určíme svůj poměr i k politickým skupinám.

Jaká je v tomto ohledu situace na Slovensku? Máte tu dvě legální strany: sjednocenou stranu komunistickou a stranu demokratickou. Prosadili jsme, že nebude připuštěna obnova stran, které se spojily s Hlinkovou stranou, že funkcionáři, kteří se provinili, nesmějí hrát žádnou úlohu v nových demokratických stranách, ba ani ve veřejném životě vůbec. Samozřejmě politická reakce bude tíhnout k této Demokratické straně. To je přírodní zákon, abych tak řekl. S tím musíme počítat. Vždyť nemá jiné legální možnosti. Jiné strany jsme zatím nedovolili. Že budou v Demokratické straně reakční tendence, to nás nesmí překvapovat ani znepokojovat. V tom není nebezpečí. To se naopak při dobré taktice může obrátit v náš prospěch.

My sami vládnout nemůžeme a oni sami vládnout také nemohou. Oni nemohou vládnout bez nás a my bez nich. Přitom oni více bez nás než my bez nich. Zůstává nutnost spolupráce

⁷ Kl. Gottwald měl pravděpodobně na mysli pozemkovou reformu, kde byl velmi silně zdůrazňován požadavek všeobecné pozemkové reformy, a rovněž snad heslo zestátnění klíčového průmyslu a přírodního bohatství, které bylo obsaženo v některých programových dokumentech SNR (viz dokument č. 123 a 156).

Momentů, ve kterých průběh revolučních přeměn na Slovensku zaostával za vládním programem, dotkl se Kl. Gottwald v další části svého referátu.

⁸ Konkrétní údaje o Národní frontě na Slovensku srv. dokumenty č. 182 a 186 i s pozn.

s druhou politickou skupinou, která je ke spolupráci s námi donucena. Naši soudruzi v Michalovcích dělají tu základní chybu, že usnadnili „demokratům“, aby si hráli na opozici a aby měli volné ruce k sabotáži.⁹ Nevím, proč se jich bojíte. Což jste tak slabí a máte nějaké špatné svědomí, pak je to zlé. Celé naše konání má snést světlo veřejnosti. Když jste zakládali národní výbory, nebyli tam „demokraté“. Teď přišli a domáhají se přístupu. Pusťte je tam a udělejte to veřejně, před celým národem, svolajte konferenci. A když odmítnou dohodu, pak oni jsou rozbíječi, a ne my diktátory. Ze zápisů jsem si všiml, že „demokraté“ ve svých výtkách mluví o komunistické straně, špiní komunistickou stranu, ale to ještě nestačí, abyste je zavřeli. Nadávání na komunisty tady není pod trestními sankcemi — jednou bude. Proč neukážete na jejich reakční ledví?

My jsme zatím nuceni s nimi spolupracovat a z toho také vycházejte. My musíme především v této straně diferencovat živly jakž takž demokratické. Neříkejte, že se tam nenajdou. Najdou se v každém místě, v každém okrese, i v celém slovenském měřítku. Ty musíme podpírat co možno nejvíce. A za druhé tu reakční kliku Ursíny-Hodža v masách odhalovat, diskreditovat, a když přijde čas, zatočit s ní i jinak.

Jak to máte dělat? V celoslovenském měřítku, v rámci poverenictev, Slovenské národní rady atd. Učinit schůze Slovenské národní rady veřejnými, zejména když se tam projednávají důležité otázky týkající se především lidu. Připustit na schůze publikum, organisovat, aby tam publikum přišlo. Když se jedná o rolnickou věc, přivést tam rolnické deputace i demokratické rolníky, a pak si rozdáme karty veřejně. A kdyby toho bylo bývalo použito, když se projednávala konfiskace půdy, a kdyby se byl vydal protokol jednání v brožurce do každé vesnice, nemohli by si to dnes „demokraté“ připisovat za svoji zásluhu. A dali by si vůbec moc pozor na jazyk, kdyby se debaty uveřejňovaly v novinách.

Obdobně možno postupovat i v každém okrese a v každé obci. Proč nemůže národní výbor podávat zprávy na veřejné schůzi lidu? Proč nemůže okresní národní výbor docílit svolání okresní konference a tam vystupovat veřejně? Budeme-li to tak dělat, snáze jejich odpor zlomíme. A pokud setrvávají na svých třídních zájmech, snáze je odhalíme.

To je jedna z metod, jak je politicky zdiskreditovat. Jestliže si Ursíny myslí, že se nemusí hanbit za to, co dělal před rokem 1938 a po roce 1938, tedy dobře.¹⁰ Ale my mu dokážeme, že se musí hanbit za to, co dělá dnes. Tak je můžeme politicky přiskřípnout a strhnout jim masky s tváře.

⁹ V michalovecké oblasti byly národní výbory vytvářeny pouze z komunistů a bezpartijních, protože tam zpočátku Demokratická strana neměla ještě založeny organizace. Avšak i po vytvoření DS funkcionáři KSS v oblasti Michalovce nechtěli připustit příslušníky této strany do národních výborů, prováděli sektářskou politiku a jak na to poukázal Kl. Gottwald — usnadňovali „demokratům“ opoziční práci. (Viz zápis z konference KSS 8. 4. 1945, AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 13; též koncept referátu o situaci a úkolech při výstavbě strany, připraveného pro zasedání ÚV KSS ve dnech 24.—25. 10. 1945, AÚD KSS Bratislava.)

¹⁰ Kl. Gottwald těmito slovy komentoval tu část Ursínyho projevu na sjezdu delegátů Demokratické strany z osvobozeného území konaného 4. 4. 1945 v Košicích, v níž předák Demokratické strany obhajoval politiku buržoazních politických činitelů — především agrárníků — před Mnichovem a po Mnichově. V referátě o sjezdu, který otiskl 7. dubna 1945 tiskový orgán DS „Demokrat“, zní nejpodstatnější část zmíněné pasáže takto: „Pretože vo verejnosti stretávame sa s výtkou, ktorá by tak veľmi rada chcela pošpinit minulost činiteľov Demokratickej strany, je treba sa s touto minulostou raz navždy vyporiadať. Všetci, ktorí zastupujeme Demokratickú stranu, nemáme dôvodu hanbiť sa, očisťovať sa alebo obhajovať svoju minulost. V zahraničnej ani domácej politickej minulosti nesklamali ľudia, ktorí reprezentovali občiansky element v bývalom Československu a ktorí sú dnes činiteľmi Demokratickej strany.“

Chceli sme zachrániť ČSR

Už v roku 1935 pri podpisovaní priateľskej smluvy so Sovietskym sväzom postavily sa slovenské složky občianskych strán za jej uskutočnenie... Október 1938 nám bol vnútený ako diktát a prijali sme ho so sebazaprením preto, že sme sledovali jeden cieľ: zachrániť Republiku. Preto ani po tejto stránke nemáme sa za čo hanbiť.“

To však byly jen první nesmělé krůčky na cestě obhajoby předmnichovské politiky slovenských agrárníků, smutně proslulé politiky 6. oktobra a žilinské dohody s luďáky, ve srovnání s obrovskou kampaní, kterou rozvinula Demokratická strana na podzim 1945. (Této otázce bude věnováno patřičné místo v 2. svazku edice.)

Druhý způsob je iniciativa. Je třeba přicházet s problémy, které lidem hýbou, a těch je moc v každé obci. A když přistoupíme k řešení těch problémů v zájmu lidu, ukáže se, že „demokraté“ budou kulhat a že se objeví jako brzdiči.

Ale my vidíme, že naši soudruzi jsou namnoze v politické defenzivě, a to ještě v jakých otázkách? V otázkách Rudé armády, mobilisace, potrestání kolaborantů. To je příznak politické slabosti celé naší strany. Rudá armáda přišla jako osvoboditelka, která přinesla tolik obětí, a přece jsou komunisté, kteří v této věci zakolísají, když třídní nepřítel využívá pochopitelných a přirozených zjevů, které přináší válka, a to proti armádě, proti Sovětskému svazu, a tím také proti komunistické straně.

Totéž s mobilisací.¹¹ Iniciativa je hlavní prostředek, jak takové chlapy zahnat do kouta, a zejména také tam, kde nepřítel provádí podkopnou práci proti Rudé armádě. Tu byste se neměli obávat toho, abyste takovou činnost pranýřovali jako dílo německých agentů. A nemyslete si, že tady německé agenty nemáte. Tady je jich bohužel dost. Vždyť ta Tisova spolupráce nemohla zmizet z dneška na zítřek. A jedním z prostředků činnosti těchto agentů je štvání proti Rudé armádě, Sovětskému svazu, komunistům a celé naší linii.

Taktika Národní fronty je naší základní taktikou a zůstane jí pro dohlednou dobu. Žádná jiná taktika dnes není možná. Boj proti reakci, vedený s platformy Národní fronty — v tom je naše síla. Tuto dvojí stránku naší taktiky musíte pochopit, a to vám dá v každé situaci přesné dělidlo. Pak vás ty těžkosti nebudou uvádět z míry. Když hlásáme taktiku Národní fronty a spolupráce s jinými politickými skupinami, neznamená to, že třídní boj je zastaven, nýbrž jde dál, v jiných formách, a to ve formách pro nás výhodných.

A teď několik slov o straně. Této výhodné situace, která byla vytvořena hlavně Rudou armádou a spočívá v tom, že začínáme budovat republiku na nových základech, dokážeme správně využít jen tehdy, budeme-li mít stranu, budeme-li skutečně předvojem a vůdcem pracujícího lidu a národa.¹²

¹¹ Viz poznámku č. 3 k dokumentu č. 193.

¹² Jedním z předpokladů rozvinutí maximálního budovatelského úsilí komunistické strany a úspěchu její práce mezi masami bylo také organizační upevnění jejích řad. Rovněž na tomto úseku čekalo slovenské komunisty — jak ukázalo jednání konference — mnoho naléhavých úkolů. Problematikou organizačního stavu strany, její výstavbou a prací jejích orgánů a organizací se zabýval referát tehdejšího organizačního tajemníka KSS K. Bacíľka. Pro závažnost údajů obsažených v referátu uvádíme podstatnou část dochovaného zápisu. Ve svém projevu K. Bacíľek pravil: „Přechod z nelegální činnosti na legální byl snadnější tam, kde byli partyzáni. Jinde neznali linii strany. V době nelegality byly organizace skoro ve všech okresech. Skoro celá strana byla v horách a spojením nebylo přerušeno. Na východě jsme zjistili neznalosti usnesení banskobystričského sjezdu [viz pozn. č. 1 k dokumentu č. 168]. V Michalovcích na př. kandidovala soc. dem. strana. Na východě byly také nacionální komplikace...“

Strana buduje rychle organizace a proniká do mnoha dědin. Vidíme hromadný vstup do strany. Na různých místech se vydávají různé stranické legitimace. Provedli jsme kontrolu a pak zůstalo v Tornale z 1317 jen 45 řádných členů a 30 kandidátů. Ve Feledincích z 2000 jen 41 řádných členů a 30 kandidátů. V Šahách ze 120 jen 8 členů. V Rožnavě z 800 — 15 členů a 2 kandidáti. Přehled máme z 20 okresů a 849 místních organizací. V nich je úhrnem 28 609 členů, 17 000 kandidátů v to počítaje. Z členů je 9373 starých a 2085 nových. Sociální složení členů a kandidátů dohromady je: 54 % dělníků, 40 % rolníků, 4 % živnostníků a 2 % inteligence. Strana je tedy dělnická se značným počtem rolníků. [Srv. s údaji o počtu rozvrstvení členů KSS k 1. 3. 1945 v poznámce č. 1 k dokumentu č. 171].

V okresech vidíme velké spoléhání na aparát. Někde je až 11 zaměstnanců strany. Nevyužívá se dostatečně aktivity vlastních členů. Aparát strany nemůže však práci členů nahradit. Máme nedostatky v plánování práce. Nestaví se konkrétní úkoly a také je nedostatek kontroly shora. Zprávy okresních sekretariátů neodpovídají tomu, co je v okresech. Situace se přikrašluje. Máme nezkušené mladé kádry a ukazuje se v konkrétní činnosti na dědině, že někdy neznají ani nejprimitivnější organizační otázky. V Mezilaborcích ustavili zvláštní organizaci intelektuálů a zvláštní organizaci dělníků. Máme zjevy hromadění funkcí veřejných a podceňování práce ve straně. Je třeba dávat právě naopak na stranické funkce kvalifikované lidi. Podle kontroly máme stranické kádry mladé, do 40 let asi 60 %. V našich kádrech je poměrně slabé zastoupení rolníků.

Objevují se hromadné zjevy nekázně, a to nejen v tom, že se neprovádějí usnesení, ale jsou i náznaky tvoření frakcí... Nyní je důležitý úkol přeškolení středních kádrů. Náš plán byl mobilisací částečně rozrušen, je třeba položit více důrazu na sebevzdělání.“ [AÚD KSČ, f. 68.]

I tu jsou naše vyhlídky dobré. Prošli jsme persekucí. Sta a tisíce našich soudruhů obětovalo životy. Strana se dovede bít v ilegalitě, proč by se nedovedla bít dnes? Dnes nehrozí kriminál a pendrek. V tomto ohledu odpadly překážky. Ideologicky a politicky jsme silnější. Máme podmínky, abychom vybudovali stranu masovou, jednotnou, pevnou, lidem milovanou a váženou. Naše obtíže jsou dnes jiného druhu než dříve. Jsou to obtíže budovatelské, obtíže tvoření a zrodu. My jsme se snažili svrhnout starý režim. Dnes máme jiný úkol. Úkol budovat, tvořit, spravovat věci, soutěžit se zkušeným nepřítelem. To je naše obtíž. Je třeba se přeorientovat od illegální opoziční práce na skutečnou vládní práci, na vládní práci v našem proletářském, plebejském smyslu. Tady je třeba se učit.¹³

Chci zdůraznit ještě jedno: Co neudělá naše strana, nebude. Naše strana se nesmí nikdy odvolávat na objektivní těžkosti, protože nikdo jiný je překonávat nemůže a jiné objektivní podmínky vytvořit nelze. Dříve jsme házeli všechno na hlavu našim protivníkům. Teď je třeba přehodit všechnu práci na opačnou kolej, na kolej budovatelskou, kterou za nás nebude vykonávat nikdo. My stojíme ne u cíle, ale na dobrém východisku k cíli. Když jsme dovedli překonat velké obtíže z minulosti, tak by v tom byl čert, aby naše strana nedovedla využít dobrých podmínek tak, abychom vbrzku dosáhli svých konečných cílů, za které jsme celý život bojovali.

Kl. Gottwald, Spisy XII, Praha 1955, str. 13—25.

¹³ Některými otázkami řízení práce komunistů ve vládních orgánech zabývalo se předsednictvo KSS na své schůzi v Košicích dne 25. 4. 1945 za účasti pověřenců a zástupců KSS z jednotlivých pověřenectev. Na této schůzi byla kritizována skutečnost, že vedení strany nedostatečně řídí činnost komunistů v těchto institucích a celkový stav politické improvizace a nedostatečné přípravy členů KSS pro práci v SNR a v ostatních mocenských orgánech. (Podle zápisu této schůze, AÚD KSS Bratislava.) Proto přijalo předsednictvo KSS dne 25. 4. 1945 v zájmu zvýšení stranické disciplíny a v zájmu koordinace práce komunistů v jednotlivých pověřenectvech toto usnesení:

„1. Zriaďuje sa frakcia súdruhov členov predsedníctva SNR ako i povereníkov a vedúcich úradníkov povereníctiev na čele s predsedom KSS s. K. Šmidkem. (Tuto funkcií vykonáva) K. Šmidke do žilinskej konferencie KSS v srpnu 1945 — pozn. editorů.)

2. Všetky dôležitejšie opatrenia, návrhy a dokumenty vypracované menovanými súdruhmi musia byť prejednané so s. Šmidkem, ktorý v páde potreby predkladá tieto k ďalšiemu prejednaniu v predsedníctve KSS.

3. Pokyny s. Šmidkeho sú pre menovaných súdruhov záväzné. Proti jeho usneseniam možno sa odvolať na predsedníctve KSS. Do rozhodnutia predsedníctva KSS sú záväzné usnesenia s. Šmidkeho.

4. Súdruhovia povereníci a vedúci úradníci môžu prijať do služieb svojich rezortov členov KSS len po schválení predsedníctvom KSS, poľažne ústredným sekretariátom KSS.

5. Súdruhovia povereníci a všetci súdruhovia pracujúci na povereníctvach hlásia všetky cesty, v to počítajúc i cesty služobné, ústrednému sekretariátu KSS.“ (Tamtéž.)

Na přetřes přišla i otázka vztahu mezi SNR a vládou. Bylo konstatováno, že dusd není kontaktu mezi KSS, vládou, SNR a českými soudruhy. „Proti ústrednej vláde sme výbojní, v pomere k domácej reakcii sme kompromisní“, prohlásil V. Široký a kritizoval dále skutečnost, že slovenští členové vlády jsou ve vládě jako zástupci SNR a nikoli politických stran. „Tým sú vo vláde brzdení — pokračoval V. Široký —. Ak sa tento problém nevyrieši, vznikne taká situácia, že sa vytvorí zvláštna vláda len pre Čechov, ktorá bude so SNR koordinovať svoju činnosť len v spoločných veciach... Slovenskí ministri teraz môžu len podmienene hlasovať v ústrednej vláde, takto to ďalej nejde.“ (Tamtéž.)

Velmi zajímavé údaje o politické situaci na Slovensku na jaře 1945 obsahuje zpráva zástupce náčelníka 7. oddělení politické správy IV. Ukrajinského frontu pplk. Safonova z 3. 5. 1944 určená gen. plk. Mechlišovi. Zpráva obsahuje i vážné kritické poznámky na adresu KSS. Mj. se tu praví:

„2. Komunistické straně, požívající na Slovensku široké popularity, se však nedaří následkem slabosti jejích kádrů organizačně upevnit její vliv v masách. V důsledku toho se daří Demokratické straně v řadě míst přebírat tento vliv a organizovat jednotlivé vrstvy obyvatelstva pod jejím vedením.

3. V souvislosti s růstem aktivity Demokratické strany lze pozorovat v řadě organizací komunistické strany jistou rozpačitost a pocit bezmocnosti. Zjevně se snížila masová práce komunistické strany mezi obyvatelstvem. Komunistická strana slabě řídí hospodářskou obnovu země a nejdůležitější politické kampaně. (Pozemková reforma, mobilisace do čs. armády.)“ (Archiv Otděla Velikoj otěčestvennoj vojny IML v Moskvě. Mikrofilm inv. čís. 894, kr. čís. 1.)